

Giritlilerin Esrarengiz Yazısı

Akdeniz Medeniyetleri'ni inceleyen bilimciler, çalışmalarını, 20. yy. boyunca bir türlü çözemedikleri bir bilinmez gölgesinde sürdürdüler. 1900 yılından hemen sonra İngiliz arkeolog Sir Arthur J. Evans'ın Girit Adası'ndaki Knossos'ta yerin altında kalmış Minos sarayını kazmaya başlamasıyla, sonraki yüzyıl boyunca arkeologların aklını meşgul edecek bir gizem de gün yüzüne çıkarılmış oluyordu. Buluntular arasında, üzerlerine birbiriyle ilişkili iki anlaşılmasız yazı formu kazılı kil tabletler vardı. Evans bunlara Doğrusal A ve Doğrusal B yazıları adını verdi.

Klasik dönemle ilgilenen diğer arkeologlarla birlikte Evans, onlarca yıl bu esrarengiz sembolleri deşifre etmeye çalıştı. Doğrusal B'yi 1952 yılında deşifre etmeyi başaran ve dilinin Eski Yunanca olduğu saptamasını yapan, Michael G. Ventris adlı amatör bir İngiliz arkeolog oldu. Daha eski olduğu bilinen ve daha özenli bir korumaya tabi tutulan Doğrusal A'nın farklı bir kökene sahip olduğu açıkta; ancak dili hiçbir zaman çözülememişti. Geçtiğimiz günlerde Türkiye'de yapılan keşif, bu tabletin yazarlarını, yani Giritlileri, doğu ülkeleriyle ilişkili bir kimliğe büründürüyor.

Minos halkının konuştuğu dil ile ilgili birçok düşünce var. Bazı bilimciler, Doğrusal A yazılarında kullanılan dilin, 4000 yıl önce, bugün Türkiye'nin bulunduğu topraklarda yaşamış Hititlilerin dili olabileceği kanısında. Bazıları ise Doğrusal A'nın, aynı bölgeye özgü, ama daha az bilinen eski bir dilde, Luwian dilinde yazılmış olduğunu düşünüyor. Tabletlerin Sami dilinde sözcükler içerdiği yolun-

Türkiye'de çıkarılan buluntular arasında henüz deşifre edilememiş Doğrusal A örnekleri de bulunuyor.

da görüşler de var. Minoslular'ın esrarengiz dilinin bilinen hiçbir dil ile ilişkili olmaması da son derece olası.

Minos uygarlığının boyutları konusunda çok az bilgi olduğundan, bilimciler son bulguları değerlendirirken epeyce zorlandılar. Heidelberg Arkeoloji Enstitüsü'nden Wolf Dietrich Niemeier, Türkiye'de üzerinde Doğrusal A yazıları bulunan Minos tabletleri keşfederek, eski Girit halkı ile doğuya uzanan anakara arasında güçlü bir bağlantı kurmuş oldu.

Niemeier'in çalışmaları 1994 yılında, Milet harabelerinde başladı. 1950 ve 1960'lı yıllarda Alman kazı ekiplerince oluşturulmuş kazı alanlarında çalışan Niemeier, su seviyesini aşağı indiren güçlü pompalar kullanarak, derin katmanları inceleme olanağı buldu. Doğrusal A tabletini arazi çalışmasının ilk döneminde bulduysa da, buluntunun önemini farkedemedi. Çömlek üzerine kazılı ilginç sembollerin resim-yazı olduğunu düşün-

dü Ancak ikinci yıl, kazı ekibi, üzerinde aynı tür semboller olan iki parça daha bulunca, Niemeier bu kez şekillerin Doğrusal A olduğunu hemen anladı. İki yeni buluntudaki yazılar, önceki çömlek ile karşılaştırıldığında da hepsinin aynı olduğu anlaşıldı.

Çömleklerin küçük bir kısmında ve yalnızca birkaç tane büyük sembol bulunuyor olmasına karşın, Doğrusal A dilinde oldukları çok açık. Ne var ki okumak olası değil; kaldı ki bu yazıların nasıl okunacağı da henüz bilinmiyor. Herşeye karşın bu yazılı mesaj sayesinde, 36 yüzyıl önce yaşamış Minoslular'a ilişkin az da olsa bir kavrayış edinilmiş oldu.

Minos buluntularına birkaç Ege adasında daha rastlanmış olması, Minos'un o dönemde, Girit'in ötesine uzanan bir deniz imparatorluğunun merkezi olduğunu düşündürüyor. Denizaşırı kolonilere mi sahiplerdi, yoksa yalnızca kendi mallarını mı ihraç ediyorlardı? Bu sorunun yanıtını bulmak çok kolay değil; çünkü Victoria Dönemi İngilteresi'nden kalma Çin porselenlerine bakarak, o dönemde Çin'in İngiltere'yi boyunduruğu altında bulundurduğu sonucuna varmak çok yanlış olurdu.

Tabletlerde kullanılmış kilin yapısına bakıldığında, çömleklerin, buldukları yer olan Milet'te yapılmış olduğu açıkça anlaşılıyor. Üstelik üzerlerindeki yazılar, çömlekler fırınlanmadan önce kazılmış. Bu nedenle, Minos kolonilerini temsilen bazı Minoslular'ın o dönemde Milet'te bulunduğu düşünülüyor.

Minos toplumuna ilişkin daha geniş ve somut bilginin edinilmesi Doğrusal A tabletlerinin deşifre edilmesine bağlıysa da, elde çok az örnek bulunması nedeniyle, en azından şimdilik bir gelişme olmayacağı düşünülüyor. Niemeier gibi kararlı arkeologlar sayesinde daha fazla tablet bulunacak ve böylelikle deşifre edilebilecek belki de, ama bugün için Doğrusal A tabletlerinin konuştuğu dil hala bir gizem.

Çeviri: Miyase Göktepeli

David Schneider
Scientific American, Temmuz 1996

